
Sammen på barrikadene i patentdirektivsaken?

FRA FORENINGEN

STINE BJERKESTRAND NESJE

Informasjonsavdelingen

Forskningsrådets direktør Christian Hambro vil kjempe sammen med generalsekretær Harry Martin Svabø mot at selskap skal få ta patent på menneskelige gener i Norge.

Norsk patentlovgivning åpner faktisk for at selskap som for eksempel Myriad Genetics som har tatt patent på to brystkreftgener i USA, kan ta patent på disse også i Norge. Hambros holdning kom frem på et seminar om EUs direktiv om rettslig beskyttelse av bioteknologiske oppfinnelser (patentdirektivet) i Stortinget 23.5. 2000.

Det forbauset Legeforeningens representanter på seminaret da Hambro tidligere kun har uttalt seg positivt om patentdirektivet, som kan tolkes dit hen at det åpner for å ta patent på menneskelige gener. Hambro sa seg også enig med Legeforeningen i at direktivet kan tolkes slik (1, 2).

– Dette kan tyde på at Forskningsrådets forståelse av direktivet ligger nærmere opp til Legeforeningens enn vi først fikk inntrykk av, sier Harry Martin Svabø, generalsekretær i Legeforeningen.

Christian Hambro avviser at han har endret mening. – Jeg har ikke behov for å være så polemisk i et forum der det er om å gjøre å opplyse de politiske miljøene, hevder han.

Forskningsrådets direktør Christian Hambro og generalsekretær Harry Martin Svabø er enige om at det ikke er ønskelig med patent på menneskelige gener i Norge. Foto S.B. Nesje

Norsk nei til direktivet er ikke veien å gå

I løpet av juli må norske politikere gjøre seg opp en mening om patentdirektivet. Innen 31.7. 2000 skal direktivet være implementert i EU-landenes lovgivning. Også EØS-landene må avklare sitt forhold til direktivet innen den tid. Per i dag eksisterer det ingen klarhet om hva Norges standpunkt og strategi i saken skal være. Bondevik-regjeringen var motstandere av direktivet og ble blant annet beskyldt for å være forutinntatte i høringsbrevet de sendte ut om saken. Hva dagens regjering mener om saken, er ikke avklart. Arbeiderpartiet skal være ferdig med sin behandling av saken 7. juni.

Thorbjørn Jagland omtalte patentdirektivet i en artikkel i Dagsavisen før Arbeiderpartiet kom i regjeringsposisjon: – Trår vi feil her, kan vi komme til å stille oss utenfor den sterkt voksende bioteknologiindustrien. Den reiser mange etiske dilemmaer, slik alle teknologiske nyvinninger har gjort. Men den kan også hjelpe menneskeheten til nye fremskritt. Det er viktig at regjeringen ikke får lov til å utsette vårt land for den samme sendrektighet og tvilrådighet som når det gjelder informasjonsteknologi og gass (3).

Til tross for at Legeforeningen har tatt avstand fra patentdirektivet, tror ikke Harry Martin Svabø at et norsk nei til direktivet er veien å gå.

– Vi må jobbe internasjonalt for å endre innholdet i direktivet slik at det ikke skal kunne tas patent på gener og slik at praksisen kan endres, mener han. Han sikter til at flere menneskelige gen allerede er patentert.

Forskningsrådet har hele tiden gått inn for at Norge skal godkjenne direktivet, men også Hambro ser at det er behov for klargjøring av direktivets artikkel 5. Dette kan tyde på at Legeforeningen og Forskningsrådet har sammenfallende interesser i den videre prosessen.

Patentpraksisen avgjørende

Nettopp patentpraksisen ble viet mye oppmerksomhet under seminaret. Grensene innen den moderne bioteknologien er løvtynne. Hvor skillet mellom en oppdagelse og en oppfinnelse går, er også en vurderingssak. Da er det de enkelte lands praksis mer enn lovgivningen på området som blir avgjørende. En biopatent kan omfatte et protein som et gen produserer og som kan utnyttes industrielt. Skal man da kunne ta patent på utnyttelsen av dette proteinet?

Fra USA har man eksemplet Myriad Genetics, som hevder at de har enerett til testing basert på de to brystkreftgenene de har tatt patent på, BRAC1 og BRAC2. Svabø stiller seg også avvisende til patent på bruksmåter for gener.

Patentstyret, et organ som har ansvar for praktisering av norsk patentlovgivning, skriver på sine hjemmesider: "Etter dagens praksis gis det patent, dersom patenterbarhetskriteriene er oppfylt, på isolerte gener, både gener med strukturer som er identiske med gener slik de forekommer i naturen og modifiserte gener. En eventuell godkjennelse av direktivet vil derfor ikke medføre noen endring i behandlingen av søknader rettet på gener. Patentstyret er organet som har ansvaret for praktiseringen av norsk patentlovgivning" (4).

Nei til direktivet

- – Gener er en del av vår menneskelige fellesarv, og skal derfor ikke kunne bli en forskers eller forskningsinstitusjons eiendom gjennom patent.
- – Patent på gener vil kunne føre til at viktig kunnskap og forskning monopoliseres og hemmeligholdes.
- – Negative konsekvenser for norsk landbruk.
- – Det vil kunne forekomme genrøveri i for eksempel u-land, ved at gener som oppdages der blir patentert i andre land. U-landene sitter da igjen uten noen økonomisk gevinst.
- – Et nei fra Norge vil kunne være en støtte til EU-land som utfordrer direktivet.

Ja til direktivet

- – Norge får et patentsystem felles med resten av Europa, slik at man slipper å søke om patent flere steder.
- – Mange forskningsresultater kan ikke kommersialiseres i Norge, noe som vil føre til at norsk forskning flagger ut og utenlandske selskap kvier seg for å etablere seg i Norge.
- – Et nei vil ikke ha noen praktisk betydning for utviklingslandenes økonomi.

- – Det vil oppstå etiske dilemmaer ved behov for import av medisiner fremstilt av genmodifiserte dyr.
 - – Avvisning vil sende et negativt signal til norske bioteknologiske forskningsmiljøer.
-

LITTERATUR

1. Aarseth HP. Patent på liv Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 873.
 2. Nesje SB. Nei til patent på menneskelige gener. Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 1496.
 3. Jagland T. Regjeringen somler. Dagsavisen 4.3.2000.
 4. Patentstyret: www.patentstyret.no
-

Publisert: 20. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.